

Het begrip rechtvaardigheid bij de belastingheffing heeft geen vaste inhoud. De inhoud wordt bepaald door de rechtvaardigheidsidealen in het rechtsbewustzijn van de burgers en door de eisen van de moraal.^{10 11 12 13} De idee dat bij belastingen gerechtigheid past, dat wil zeggen de idee dat een rechtvaardige belastingheffing van een onrechtvaardige belastingheffing onderscheiden moet worden, kwam voor het eerst naar voren in het natuurrecht, het recht dat door alle volkeren wordt geëerbiedigd.^{14 15} Dit recht bood, via een nieuwe belastingpolitieke ideologie, een antwoord op het mislukken van het politieke gedachtengoed van de absolute staat en bood daarmee aanknopingspunten voor het aangeven van de natuurlijke grenzen van belastingheffing.¹⁶ Het werd een richtsnoer voor hen die moeten uitmaken hoe het geldende recht zou moeten luiden. Een onderdeel daarvan is dat de gerechtigheid wederom de inspiratiebron voor regeringen zou moeten zijn.^{17 18 19}

De ideeën over rechtvaardigheid bij de belastingheffing brengen mee dat er eisen worden gesteld aan de structuur en de inhoud van de materiële en formele belastingwetgeving, maar ook aan de uitwerking ervan. Beide moeten garanties bieden voor een

doelen het best kunnen worden bereikt; het best d.w.z. met het grootste resultaat (effectiviteit of doeltreffendheid) en ook tegen de geringste kosten (efficiëntie).” (blz. 52)

⁸ H.D. Stout[6]: “Het alternatieve model bouwt voort op het principiële verschil tussen wetgeving als bijzondere parlementaire beslissing en wetgeving als bestuurstechniek.” (blz. 231)

⁹ C. Sandfort e.a.[7, blz. 202, 209]

¹⁰ N.E. Algra, K. van Duyvendijk[8, blz. 52] geven aan dat de opvattingen over gerechtigheid, rechtvaardigheid sterk subjectieve waardeoordelen betreffen.

¹¹ W.H. van den Berge[3, blz. 126] geeft aan dat het rechtsbewustzijn van de volksgemeenschap een complexe grootheid is, waarin stromingen en tegenstromen optreden en dat niet steeds duidelijk is wat nu eigenlijk de inhoud van het algemeen rechtsbewustzijn is.

¹² Ch.P.A. Geppaart[9]: “De langhe heeft de termen rechtvaardigheid en billijkheid zoveel mogelijk vermeden, omdat de inhoud van deze termen naar zijn mening te onzeker is.” (blz. 101, 102)

¹³ P.J.A. Adriani, J. van Hoorn[10, blz. 202]

¹⁴ Gaius aangehaald door J.E. Spruijt[11]: “alle volken die door wetten en gewoonten geregeerd worden, passen deels hun eigen recht toe, deels een recht dat alle mensen gemeen is. Het recht dat ieder volk voor zichzelf heeft vastgesteld, is zijn eigen recht, het wordt *ius civile* genoemd, omdat het het eigen recht van de gemeenschap van burgers (*civitas*) is. Daarentegen wordt het recht dat de natuurlijke rede tussen alle mensen tot stand heeft gebracht bij alle volken op gelijke wijze geëerbiedigd; dit recht wordt *ius gentium* genoemd, omdat alle volken (*gentes*) het toepassen. Dus past het Romeinse volk deels een eigen, deels een aan alle mensen gemeenschappelijk recht toe.” (blz. 78)

¹⁵ F.K. Mann[1, blz. 104, 123, 124, 145 e.v.]

Het gaat vooral om de stelregels van Adam Smith, weergegeven door F.K. Mann.

¹⁶ F.K. Mann[1, blz. 8] (m 83)

¹⁷ N.E. Algra, K. van Duyvendijk[8]: “Men noemde en noemt dit recht *natuurrecht*. Het werd gezien als een “ideaalrecht” en vaak afgezet tegen het geldende, *positieve* recht, etc. De mensen zouden er naar dienen te streven, dat het positieve recht het ideale natuurrecht zoveel mogelijk benaderde. In deze visie diende het natuurrecht als richtsnoer voor hen, die dienden uit te maken hoe het geldende recht zou moeten luiden.” (blz. 53)

¹⁸ F.K. Mann[1, blz. 1, 81]. De absolute staat daarentegen bekommerde zich voornamelijk om het bevolken van de landen en om het vermeerderen van de geldmiddelen. Het nam de belasting waar deze te krijgen was en ging daarbij niet uit van de belangen van de burgers.

¹⁹ Aristoteles weergegeven in de Grote Winkler Prins[12]: “Op de hoge waarde van de vriendschap wordt veel nadruk gelegd, en sociale deugden, zoals rechtvaardigheid staan bovenaan, in overeenstemming met de opvatting dat de leer van de samenleving (politiek) in het verlengde van de ethiek ligt.” (blz. 442)